

Ірина ШУМЛЯЄВА,

к.держ.упр., доцент

доцент кафедри права

та європейської інтеграції ДРІДУ НАДУ

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ УЧАСТІ НАСЕЛЕННЯ У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Конституція України та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріпили право територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення. Надання територіальній громаді статусу первинного суб'єкта місцевого самоврядування робить необхідним визнання того, що, окрім місцевих органів влади, населення відповідних громад також є учасником управлінського процесу. Цьому сприяє децентралізація влади на підставі принципу субсидіарності, що передбачає передачу повноважень щодо вирішення публічних питань на рівень громадян та їх територіальних об'єднань. Але на практиці більшість населення не бере участь у прийнятті та реалізації управлінських рішень внаслідок власної байдужості, а також небажання посадовців місцевого самоврядування залучати його до здійснення управлінської діяльності.

Використання потенціалу жителів територіальної громади під час вирішення питань місцевого значення надає певні вигоди органам влади, серед яких: формування політичної підтримки в суспільстві; розподіл відповідальності за прийняття рішень та одержання громадської підтримки під час їх здійснення; покращення розуміння громадськістю існуючих бюджетних обмежень та підвищення рівня довіри до місцевої влади; пошук та втілення нетрадиційних заходів щодо вирішення проблем, а також економічно ефективних шляхів надання послуг [4, с. 6 – 7]. З одного боку, залучення громадян до вирішення питань місцевого значення означає розширення кількості учасників управлінської діяльності, дозволяючи приймати рішення, спираючись на реальний настрій людей, дозволяє оцінити ставлення населення до рішень, які приймаються чи прийняті. Але, з іншого боку, консультації з жителями можуть ускладнити процес прийняття рішень через їх некомпетентність, необхідність узгодження інтересів різних верств населення, відповідне збільшення матеріальних витрат. Тому представники органів місцевого самоврядування розділилися на тих, хто вважає, що необхідно ввести обмеження для участі населення у вирішенні місцевих справ чи висувати на обговорення з територіальною громадою лише прості питання, або вважають, що участь населення у прийнятті рішень є необов'язковою.

Треба відзначити, що такий стан викликаний історичним досвідом. Більшість країн вирішували питання щодо допущення народу, як необізнаної маси, до управління, або ж обрані населенням компетентні посадові особи повинні самостійно вирішувати всі проблеми. В Україні недостатній рівень участі населення у вирішенні справ місцевого значення також обумовлений історичними чинниками. За радянських часів місцеве самоврядування розвивалось не на основі ініціативності та активності громадян, а на засадах імперативного державного регулювання, тому на момент проголошення незалежності України населення не мало досвіду участі у вирішенні питань місцевого значення. Історія доводить, що найбільш ефективним є обрання такої моделі місцевого самоврядування, коли розробляються форми, механізми та методи взаємодії влади і населення.

Сьогодні досить актуальною є теза про важливість не залучення, а включення населення до процесу прийняття та реалізації рішень на місцевому рівні [2, с. 17 – 18]. Зважаючи на високу соціальну ефективність управління, діяльність територіальної громади не можна визначати лише як участь у прийнятті рішень. Як зазначає Г. Атаманчук, участь передбачає тільки присутність при вирішенні того чи іншого питання, яка може бути пасивною, формальною, періодичною або разовою. Для прийняття та вирішення управлінських питань більш важливим є процес, в якому людина бере участь постійно, осмислено, відповідально та безпосередньо [1, с. 21 – 22]. При цьому взаємодія територіальної громади та органу місцевого самоврядування можлива лише за умови обопільної зацікавленості і відкритості, здатності визнати, почути та вислухати іншого, враховувати іншу точку зору [3, с. 30]. Тобто, значною мірою ефективність співпраці органів місцевої влади та територіальної громади залежить як від активності жителів, так і від бажання місцевих управлінців залучати їх до вирішення місцевих справ та здатності керувати процесом співучасті.

Практика доводить, що підвищення активності населення спостерігається під час співпраці органів місцевого самоврядування і територіальної громади, коли її ініціатором виступають місцеві ради, виступаючи каталізатором процесу спільного вирішення питань на місцях. Громадянська активність населення залежить від тієї політики, яку проводить місцева влада, і саме вона може переконати людей у важливості й необхідності участі жителів територіальної громади у місцевому публічному житті. Органи місцевого самоврядування повинні зрозуміти важливість залучення жителів до активної участі у процесах управління. Саме тісний контакт з місцевими радами та їх виконавчими органами допоможе жителям дізнатись про складність тих питань місцевого значення, які вирішуються посадовцями, зрозуміти як важко вирішувати серйозні проблеми за наявності обмежених ресурсів.

Але з часу прийняття Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» більшість органів місцевого самоврядування так і не використала надані їм нові можливості, зокрема через необхідність вирішення великої кількості повсякденних проблем. Тому важливим завданням залишається удосконалення існуючих й запровадження нових ефективних засобів співпраці та підтримки діяльності представників територіальної громади.

Особливе місце серед форм участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення займають організаційно-правові, які надають можливість громадянам під час колективного пошуку оптимального вирішення локальної проблеми врахувати різні точки зору, прийняти узгоджене рішення. Такі дії повинні базуватись на закріплених законодавством формах безпосереднього волевиявлення громадян (місцеві референдуми, громадські слухання, внесення місцевої ініціативи, загальні збори громадян за місцем проживання тощо).

До методів управлінської діяльності територіальної громади слід віднести засоби і прийоми діяльності жителів та місцевої влади, які пов'язані, зокрема, із застосуванням організаційно-правових форм та їх практичною реалізацією. Крім цього, методи залучення населення до управління місцевими справами є способами, за допомогою яких органи місцевого самоврядування можуть стимулювати діяльність населення відповідної громади у напрямі її активізації та мають можливість приймати спільні з територіальною громадою рішення з проблем місцевого значення. До таких методів відносяться: інформування жителів та робота з отриманою від них інформацією, локальна нормотворчість та реалізація прийнятих норм, підготовка та проведення організаційних заходів, здійснення контролю тощо.

Механізми участі територіальної громади у прийнятті рішень місцевого значення та її взаємодії з органом місцевого самоврядування поєднують процеси та процедури, спрямовані на забезпечення результативного впливу на реалізацію передбаченого законом права на здійснення місцевого самоврядування. Як сукупність засобів досягнення поставлених цілей, вони є похідними від виду регулювання – організаційного, правового, фінансового.

Особливого значення набуває використання механізму забезпечення реалізації принципу відкритості та прозорості діяльності органів місцевого самоврядування, який має включати такі напрями діяльності та методи його реалізації: публічне ухвалення рішень на місцевому рівні (оприлюднення порядку денного засідань місцевої ради; відкритість для населення засідань ради та її комітетів; опублікування проектів та прийнятих рішень ради); організація для всіх жителів доступу до інформації з питань місцевого значення (організація інформаційних центрів, публічних баз даних; використання інформаційних технологій; розміщення довідково-інформаційних матеріалів

якнайближче до жителів); забезпечення прозорості адміністративних дозвільних процедур (проведення консультативної діяльності для суб'єктів господарювання; надання інформації зацікавленим особам про перебіг цієї процедури та відповідальних посадових осіб); регулярне спілкування депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування з жителями (проведення «гарячих ліній»); звітування про діяльність за певний період часу; участь у громадських слуханнях, загальних зборах громадян за місцем проживання, реалізації місцевих ініціатив; спільне обговорення питань з громадськими дорадчими органами та органами самоорганізації населення тощо).

Крім цього, на місцевому рівні необхідним є прийняття локального нормативного акта про відкритість та гласність, норми якого повинні закріпити право громадянина на доступ до документів місцевих рад та ознайомлення з ними. Це повинно стосуватися насамперед прийнятих рішень, а щодо тих, які знаходяться на стадії розробки, то інформація може публікуватися у місцевих засобах масової інформації, на сайтах органів місцевого самоврядування або відповідних населених пунктів. Виходячи з того, що документи стосовно питань територіальної громади повинні бути доступні усім жителям, вони мають становити досить широкий перелік, виключаючи інформацію, яка стосується окремих громадян, внутрішнього ділового листування, незавершеного судового процесу, а також документів ради, підготовлених для внутрішнього використання.

Список використаних джерел

1. Атаманчук Г. В. Обеспечение рациональности государственного управления / Г. В. Атаманчук. – М. : Юрид. лит., 1990. – 362 с.
2. Батанов А. В. Функции муниципальной власти: проблемные вопросы теории / А. В. Батанов // Государственная власть и местное самоуправление. – 2006. – № 12. – С. 16 – 20.
3. Ібрагімова І. Зв'язки з громадськістю як індикатор ефективності державного управління та показник стану громадянського суспільства / І. Ібрагімова // Вісник УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 27 – 34.
4. Крилова О. Участь громадськості у формуванні бюджетів в Україні: поточна практика та рекомендації щодо її розширення: Аналітичний звіт № 3 / О. Крилова. – К. : ДП «Видавничий дім «Козаки», 2006. – 72 с.